

Юрій Клімчук,
аспірант кафедри історії України
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка

ДО ПИТАННЯ ПРО УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬСЬКОМУ РУСІ ОПОРУ (1941–1944 рр.)

У статті на основі аналізу історіографії та вивчення комплексу джерел зроблено спробу представити погляд автора на участь українців у польському Русі Опору, оскільки в радянські часи ця проблема була під фактичною забороною, а у період державної незалежності України поки що не знайшла належного осмислення в літературі. Вивчення введеної у науковий обіг низки джерел і осмислення наукової літератури на сучасній методологічній основі дозволило виявити та простежити безпосередню участь і форми антифашистської боротьби вихідців з України в Русі Опору на території Польщі. Охарактеризовано героїчні вчинки українців, які, приєднавшись до польських патріотів або самостійно створивши бойові підрозділи, вели самовіддану боротьбу проти спільного ворога – нацизму.

Ключові слова: радянські військовополонені, українці, Друга світова війна, Рух Опору в Польщі, Армія Людова, партизани.

З часу закінчення Другої світової війни минуло понад сімдесят років. Здобуття Україною незалежності та прагнення українських істориків дослідити внесок власного народу у Перемогу, участь в ній українців, спонукає нас до переосмислення тих жахливих подій. Довгі часи про участь українців у Другій світовій війні в СРСР, де проживала їх переважна більшість, говорити було не прийнято, а підкреслювалося, що війну вів весь радянський народ. Після розпаду Радянського Союзу з допомогою імперативу переваги радянського фактора, котрий позиціонується передусім як російський, возвеличується виключна визначальна роль Росії в здобутті Перемоги над нацизмом. Однак необхідно пригадати, що українці пройшли через всю світову бійню, і через всі театри бойових дій. А, отже, беручи безпосередню участь у військових діях на всіх фронтах війни – внесли свій вклад у здобуття Перемоги.

Доля українців у Другій світовій війні була трагічною, адже вони змушені були воювати за чужі інтереси. Однак, багато українців брало участь не лише на Східному фронті. В братерському сплетінні з іншими окупованими європейськими державами у кривавій боротьбі за ідеали свободи, демократії та миру, українські патріоти били ворога в їх армійських лавах чи партизанських загонах.

Однією з таких сторінок спільної боротьби проти спільного ворога були бойові дії на території Польщі. Важливою формою допомоги українських людей польському національно-визвольному Руху була їх безпосередня участь у партизанській боротьбі на території сусідньої держави. У 12 країнах Європи спільно з іншими патріотами билися проти нацизму українці, з них близько половини – в Польщі. Пояснюється це наступними обставинами: по-перше, через територію Польщі проходили найважливіші комунікації ворога в сторону Східного фронту, тут же дислокувалися основні стратегічні і оперативні резерви вермахту; по-друге, Польща була територіально близька до основних районів партизанського руху на Україні; по-третє, тісній бойовій співдружності українських і польських партизанів сприяла мовна близькість цих народів.

В часи СРСР тема участі радянських людей, в т.ч. і українців, на території Польщі отримала своє вивчення в розвідках ряду вітчизняних та польських істориків. Зокрема, в працях І. Кундюби [12], В. Клокова [10; 11], Є. Березняка [1; 2], Ю. Зайонца [8], В. Геми [3], М. Семіяги [22] та ін. Характерною рисою цих праць була їхня комуністична заідеологізованість. Сьогодні ця героїчна сторінка в українській національній історії отримала шанс на своє гідне вивчення і осмислення. За роки незалежності вітчизняні науковці вже почали звертатися до цієї проблематики зі спробами переосмислення тих подій. Підтвердженням цьому є наукові праці Т. Гунчака [4], І. Жуковського [7], П. Тронька [23], О. Лисенка [24] та ін. Важливим джерелом для написання даної розвідки склали матеріали краєзнавчих музеїв України та публікації в місцевій періодичній пресі. Але цілісного дослідження з проблеми участі українців у польському Русі Опору, на сьогодні, ще немає.

Особливо гостро відчувається потреба залучення та неупередженого дослідження історичних документів з архівних фондів Російської Федерації, Великої Британії та Польщі, в яких можна було б не лише знайти списки особистого складу вояків армії Людової, армії Крайової, Війська Польського чи армії генерала Андерса і серед них українців, а й чіткіше унаочнити їх безпосередню участь та внесок у боротьбу з нацизмом. Спільний пошук історичної справедливості не лише сприятиме розширенню параметрів співпраці між науковцями цих країн, а й стане консолідуючим чинником у боротьбі проти будь-якої форми проявів неонацизму в сучасному світі на міждержавному рівні.

Метою дослідження є аналіз участі українців у польському партизанському Русі Опору та з'ясування їх внеску у звільнення території Польщі від окупантів.

Найчисленнішими серед українських партизан у Польщі були військовополонені і цивільні особи, які втекли з ешелонів, які рухались у гітлерівський тил, і з таборів. У багатьох випадках вже з осені 1941 р. вони почали встановлювати зв'язки з місцевим антифашистським підпіллям і при його підтримці стали організаторами та бійцями перших партизанських груп.

На відміну від країн Західної Європи в Польщі значну частину українських партизан становили і спеціально направлені радянським командуванням десантники, а також групи, загони і з'єднання партизанів, які знаходились на території України та Білорусії. Крім того, розвідувальні органи Червоної Армії направляли в ці країни чимало своїх розвідників для виконання спеціальних завдань, не пов'язаних напряму з партизанською діяльністю. Але в реальності обставини складались так, що в багатьох випадках розвідники ставали партизанами і навіть організаторами і керівниками партизанських загонів. Тому багато дрібних розвідгруп, що налічували спочатку по 5-10 осіб, перетворювалися в великі партизанські загони [9, с. 85].

Слід особливо підкреслити, що успішній боротьбі українських партизан в Польщі сприяв найтісніший їх зв'язок з місцевими антифашистськими патріотичними силами. Прикладом цього може стати діяльність партизанського загону

«Вісла», який очолював Олексій Олександрович Лотов з м. Кам'янське Дніпропетровської області. Даний загін діяв в районі Бабиної Гори – найвищої точки гірського масиву Західної Бескиди в Карпатах, що розташована на кордоні Польщі та Словаччини. Загін на початку своєї діяльності налічував 8 осіб, а згодом став значною бойовою одиницею. Переважно завдяки приходу в загін місцевих польських патріотів, радянських бійців, що втікали з таборів, словаків та німців. У О. Лотова зав'язались тісні дружні стосунки з місцевими партизанами, особливо з патріотом Юліаном Дуловським, який мав партизанський позивний «Крук». Ю. Дуловський перейшов в загін «Вісла» з місцевого партизанського загону та став найвідважнішим серед партизан. Головним завданням загону була підривна діяльність на мостах та постійні диверсії на прикордонній смузі в районі дислокації загону. Свої боєприпаси вони ховали на схилах Бабиної гори, щоб нацистські каральні групи не могли їх знайти. Часто бійці загону «Вісла» проводили спільні диверсійні операції з польськими партизанами, що завдавало нацистам великих втрат[18].

Нерідко українцям вдавалося зв'язатися з представниками деяких підпільних груп, які боролися проти гітлерівців до формування Польської робітничої партії (ППР – створена 5 січня 1942 р.). Деякі ж з втікачів військовополонених тимчасово вступали в бойові організації, створені емігрантським урядом В. Сікорського.

Загалом, варто зазначити, що ППР – керувала діями Армії Людової, що була в тісній співпраці з радянським партизанським рухом та Червоною Армією. Натомість командування Армії Крайової, очолюване емігрантським урядом і місцеве вище керівництво не прагнули до дійсної співпраці з радянськими партизанами і військами. Більше того, на плани командування Армії Крайової вирішальний вплив мала теорія «двох ворогів», відповідно до якої не слід послабляти німецьку військову міць і полегшувати завдання Червоної Армії. У директивах командування Армії Крайової (так званий план «Буря») підкреслювалося, що при відступі німецької армії з польської території передбачаються удари по її ар'єргардам і

лише в цьому випадку визнавалася можливість тактичної взаємодії з радянськими військами. Однак ця взаємодія розглядалося як крайня необхідність [11, с.33]. Тому, здебільшого, саме в бойові одиниці Армії Людової включались українські партизани.

Так сталося із Федором Микитовичем Ковальовим (партизанський псевдонім «Федька», а згодом Теодор Альбрехт) з с. Новомлинівці Більмацького району Запорізької області. Потрапивши в полон у липні 1941 р. під Могилевом, в Білорусії, він був направлений на територію Німеччини на примусові роботи. По дорозі йому вдалось втекти. Довго блукаючи лісами, йому вдалось знайти місцевих жителів [19]. Так, сім'я Марії Жигалюк та її доньки Ганни, що переїхали сюди до війни із Західної України, почала піклуватись за Ф. Ковальовим, адже він під час оточення отримав поранення. Вони знали, що за переховування втікачів їх чекатиме смертна кара, але вони не вагаючись взяли до себе українця, а згодом і познайомили з місцевими партизанами. В хуторі перебували і інші поранені радянські військовополонені, що втекли від нацистів [20]. Ф. Ковальов вирішив організувати партизанську групу (як зазначають польські історики – першу у Східній Польщі) та почати рухатись на Схід – до своїх. Загін діяв в районі м. Бяла-Подляска, що в Люблінському воєводстві і налічував 19 чоловік. Для боротьби потрібна була зброя, і Ф. Ковальов вирішив її здобути під час виконання першого бойового завдання групи. 14 вересня 1941 р. вони здійснили в лісі, біля с. Тучка, засідку на підводу з місцевими поліцаями, в результаті якої вся група була озброєна (8 гвинтівок, 2 пістолети, 6 гранат) [14]. Згодом, зв'язавшись з місцевими патріотами Армії Людової, почали спільні дії проти ворога. Так, загону Ф. Ковальова було присвоєно ім'я Адама Міцкевича.

Зі збільшенням чисельності загону змінились і її завдання. Тепер вони пускали під укіс військові ешелони на перегонах Варшава – Брест та Хелм – Люблін – Ковель, здійснювали напади на німецькі машини, що рухались по шосе, зривали мости на шляху Луково – Люблін [13]. В грудні місяці становище для загону стало критичним – їх взяли в кільце добре озброєні нацистські підрозділи. Але командир вирішив

здійснити прорив, що став успішним. За Ф. Ковальова нацисти обіцяли високу винагороду – 600 тисяч злотих [20]. Найважчі часи настали в квітні 1943 р., коли ворогом, за наказом Гімлера, була застосована авіація, кинута в бій 8 полків, що рухались на фронт. Багато побратимів Ф. Ковальова тоді загинуло, але загін знову вирвався з оточення і продовжив боротьбу в районі Парчевських лісів. Вдалось врятуватись і жителю м. Маріуполя – Володимиру Ремезову [14].

В грудні 1943 р. загін влився в бойові з'єднання Армії Людової. Ф. Ковальов став заступником начальника штабу Другого партизанського округу, а начальником був Мечислав Мочар. Його загін, як свідчать архівні дані, став найбільшою бойовою одиницею Другого партизанського округу – 400 партизанів. Сам же Ф. Ковальов став майором Гвардії Людової [15].

З лютого 1944 р. з ініціативи командування Армії Людової загін був з'єднаний з радянською підпільною групою на чолі з Яковом Письменним. Внаслідок чого було утворено батальйон ім. М. І. Калініна, що діяв аж до повного звільнення Польщі [19].

Польське населення пам'ятає подвиги українця, про нього написано багато книг, складено легенди. В 1970 р. по запрошенню Польського комітету ветеранів Ф. Ковальов приїздив на зустріч зі своїми польськими бойовими друзями до Варшави. Особливо теплою була його зустріч з Мар'яном Спихальським – Головою Державної ради Польської Народної Республіки. В 1943 р. він очолював генштаб Армії Людової і добре знав Ф. Ковальова. М. Спихальський вручив Ф. Ковальову почесну грамоту та нагородив його найвищою польською нагородою – «Хрестом Грюнвальда» [5]. Відвідав наш співвітчизник і могили своїх бойових товаришів (за підрахунками польських істориків загинуло – 186 чоловік). Всі могили доглянуті, завжди лежать живі квіти. Поляки бережуть пам'ять тих, хто віддав своє життя за їх свободу та державність. Місцеве населення зустрічало його як національного героя, адже його ім'я золотими літерами вписане в історію спільної боротьби двох держав [16, с.569-570].

Відав своє життя за Перемогу на польській землі і легендарний Сашко – капітан Гвардії Людової, українець Василь Петрович Войченко. Збитий в повітряному бою в 1941 р. український льотчик, якому тоді тільки минуло 20 років, змінив комбінезон пілота на партизанський одяг і став у ряди народних месників. У 1942 р. Василь Войченко вступив до партизанського загону на території Келецького воєводства. Потім він очолював загопи Гвардії Людової ім. Маріана Лангевича, «Сокіл», які прославилися своїми подвигами. Василь Войченко брав участь у багатьох сміливих і успішних партизанських операціях.

В грудні 1944 р. нашого героя скосила ворожа куля. Але пам'ять про його героїчні вчинки і досі живе на польській землі. Про Василя Войченка складено партизанську пісню. Його іменем названо одну з польських прикордонних застав і посмертно відзначено найвищим польським бойовим орденом – Хрестом Грюнвальда [10, с.18-19].

У 1943 р., особливо з другої половини, в зв'язку зі значним розширенням партизанської боротьби в Польщі участь в ній українських партизанів стало більш значимим. До кінця року практично не було більших чи менш великих загонів, в яких не воювали б українці. Командування Гвардії Людової перейшло до практики формування з радянських партизанів самостійних загонів, що підпорядковувалися лише командиру бригади або командувачу округом. Так, зокрема, було в Варшавському і Люблінському округах [26].

Важлива особливість партизанського руху в Польщі полягала в тому, що з червня 1943 р., коли було встановлено зв'язок з Українським штабом партизанського руху, його керівництво передало наказ усім радянським партизанам, крім льотчиків і танкістів, залишатися на території Польщі і боротися проти ворога разом з Гвардією Людовою [25].

Перенесення бойових дій низки радянських партизанських загонів і груп на східну територію Польщі почалося з весни 1944 р. в зв'язку з виходом військ 1-го Українського фронту на радянсько-польський кордон, а також на підставі відповідного прохання командування Армії Людової. Прибуття радянських загонів, які пройшли жорстоку школу партизанської війни, активізувало польський Опір. Швидко росли і міцніли нові

національні формування. Воюючи пліч-о-пліч з радянськими партизанами проти спільного ворога, вони переймали у них перевірені в боях форми і методи боротьби. Відразу ж розширився діапазон дій польських загонів і бригад. Українці з числа радянських партизанів принесли з собою активність, наступальність, безстрашність.

Свій вклад у боротьбі з нацистами вніс і військовий лікар 2-го рангу киянин Федір Максимович Король, що довгий час вважався на Батьківщині зниклим безвісти. В другій половині 1943 р. біля м. Опатув розгорнувся партизанський шпиталь Гвардії Людової. Керував ним саме українець, якого місцеві жителі називали «доктор Теодор». Командир польського партизанського загону Чеслав Борецький високо оцінював його допомогу пораненим місцевим патріотам. Заслуги українського лікаря в польському Русі Опору були високо оцінені командуванням Гвардії Людової. Спочатку він отримав звання майора, а згодом представлений до найвищої польської нагороди – Хреста Грюнвальда «за стійке виконання лікарського обов'язку, за допомогу раненим та хворим бійцям Армії Людової і за вправне керівництво шпиталем». Ф. Король не зник безвісти, – він 6 червня 1944 р. вступив у нерівний бій із нацистами у складі польського партизанського загону, який очолював сержант Юзеф Гулінський «Кена». Похований наш земляк на кладовищі м. Опатув [21].

Напередодні боїв за визволення Польщі радянське командування закидало на її територію значну кількість розвідувальних груп для збору інформації в оперативному тилу противника. Командири розвідувальних груп включали до свого складу польських патріотів і партизан, колишніх військовослужбовців Червоної Армії, що придбали бойовий досвід на польській землі та знали специфіку боротьби і географію районів дій груп [22, с.213]. Українці, вливаючись в склад розвідувально-диверсійних груп, значно посилювали їх, надавали вагому допомогу в зборі оперативної інформації.

В районі м. Кракова діяла розвідувальна група «Голос» у складі чотирьох осіб – одна з багатьох груп, що забезпечувала війська 1-го Українського фронту відомостями про противника в районі Кракова. Очолював дану групу Євген Степанович

Березняк, родом з м. Дніпра, а його заступником був уродженець с. Марто-Іванівці Олександрійського району Кіровоградської області [17].

В бойових операціях членами групи були знищені понад 100 гітлерівців, підірвано кілька мостів, ешелонів, здійснено біля 100 інших диверсій[1]. 12 січня 1945 р. карателями було оточено загін Є. Березняка, що діяв разом з польським загonom поручика Гардена. Радянські і польські партизани цілий день вели бій в оточенні, а вночі змогли відірватися від карателів. У цьому бою радянський і польський загони втратили 12 бійців[2]. «Один з найжорстокіших боїв того часу, – зазначав у 1965 р. польський журнал «За вольність і народ», маючи на увазі той самий бій, – випав на долю батальйону польських партизан під командуванням Гардена і радянського розвідувального загону Є. Березняка... Втрати німців в тому бою склали 92 убитих і 120 поранених» [6, с.210].

За 156 днів перебування групи «Голос» в тилу ворога було передано в Центр 150 радіограм. Одне з найважливіших досягнень групи – встановлення в грудні 1944 р. за допомогою польських партизан схеми мінування Кракова. Партизани Армії Людової, якими командував Ю. Зайонц, доповіли, що гітлерівці почали копати досить широкий рів, що йде від шлагбаума в Броновіце, тобто від кінцевої трамвайної зупинки. Роботи вела німецька будівельна організація «Тодт». В даних роботах німці не використовували жодного поляка. Згодом польським патріотам вдалося встановити, що на дні рову майже на півметровій глибині гітлерівці укладають кабель діаметром 4 см. Метою варварської акції нацистів було нав'язати наступаючим частинам Червоної Армії вуличні бої, заманити їх і бойову техніку в вузькі вулички Кракова, як в мишоловку, і підірвати місто, начинене тоннами вибухівки. Скільки тисяч радянських воїнів, мирних громадян загинули б під уламками будівель! Група добула схему мінування міста і разом з планом укріплення району передала в Центр. Наступаючі радянські війська, маючи точні дані, перерізали кабель, який зв'язував підірваний пункт із вибухівкою, захопили форт Пастернак, де знаходився німецький персонал, який чекав наказ про підрив [8, с.168-169]. Блискуча

краківська операція покладена в основу художнього фільму «Майор Вихор» у 1967 р.

У 2001 р. Є. Березняка удостоєно звання Героя України та звання генерал-майора Збройних сил України. Разом зі своїм бойовим товаришем О. Шаповалом нагороджений Урядом Польської Народної Республіки «Хрестом Хоробрих», «Віртуті Мілітарі», Партизанським хрестом та іншими медалями. Також, Є. Березняка та О. Шаповал є почесними жителями польського міста Краків [17].

Проявом вдячності щодо радянських партизанів, зокрема і до партизанів-українців, які мужньо боролися за визволення Польщі з-під нацистського ярма, були бойові ордени, якими нагородив їх уряд Польської Народної Республіки. Було нагороджено 233 українці, в тому числі: орденом – Хрест Грюнвальда – 28, орденом «Віртуті Мілітарі» – 18, хрестом «За хоробрість» – 147, решту – Партизанським хрестом [10, с. 23].

Вони пожертвували своїм життям, аби зараз квітла Польська держава, адже скріплене кров'ю братерство – найвагоміший доказ вічної дружби. Немає в світі такої сили, яка б змогла з плином часу стерти з пам'яті згадку про людей, об'єднаних справедливою метою та небезпекою втрати власного життя.

Дана розвідка має надати поштовх вітчизняній історичній науці у питанні вивчення участі українців в роки Другої світової війни у європейському Русі Опору, зокрема і в польському, для написання узагальнюючої праці з даного питання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Березняка Е. С. Пароль «Dum Spiro»: докум. повесть / Е. С. Березняка. – Киев. – 1987. – С. 142–143
2. Березняка Е. С. Победа после победы / Е. С. Березняка, В. Веремейчик // Политический собеседник. – 1990. – № 5. – С. 12.
3. Гема В. И. Участие советских людей в европейском антифашистском движении сопротивления (1941–1945 гг.) / В. И. Гема. – Ленинград: ЛВИКА им. А. Ф. Можайского, 1965. – 112 с.
4. Гунчак Т. Г. Ключові проблеми історіографії у Другій світовій війні / Т. Гунчак. – К.: Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи, 2011. – 225 с.
5. Ємченко О. Легендарний Теодор / О. Ємченко // Прапор комунізму. – 1965. – 11 грудня.
6. Жигилій В. А. Краківський вал / В. А. Жигилій. – К.: Політвидав України, 1970. – С. 37–39.

7. Жуковський І. Т. Звитяга і жертвність. Українці на фронтах Другої світової війни / І. Т. Жуковський, О. Є. Лисенко. – К.: Пошук-вид. агентство «Книга пам'яті України», 1997. – 567 с.
8. Зайонц Ю. Шли бои / Юзеф Зайонц. – Москва: Воениздат, 1968. – 192 с.
9. Квітинський В. А. Партизанська співдружність / В. А. Квітинський // Укр. іст. журн. – 1965. – № 5. – С. 85–86.
10. Клоков В. Далеко від Батьківщини : українці в антифашистській боротьбі народів Європи (1941–1945) / В. Клоков, А. Кудрицький, І. Бречак – К.: Політвидав України, 1968. – 159 с.
11. Клоков В. І. Допомога українського народу зарубіжному рухові Опору / В. І. Клоков // Укр. іст. журн. – 1965. – № 5. – С. 32–42.
12. Кундюба І. Д. Советско-польские отношения 1939–1945 гг. / І. Д. Кундюба – К.: Изд-во Киевского университета, 1963. – 208 с.
13. Лукаш І. Таємниця легендарного Альбрехта / І. Лукаш // Запорізька правда. – 1968. – 15 вересня.
14. Лукаш І. Таємниця легендарного Альбрехта / І. Лукаш // Запорізька правда. – 1968. – 17 вересня.
15. Лукаш І. В єдиному строю / І. Лукаш // Прапор комунізму. – 1973. – 13 листопада.
16. Лукаш І. Велике бачиться на відстані / Іван Лукаш. – Дніпропетровськ: Січ, 1998. – С. 566–571.
17. Пасічник Л. Кіровоградці у складі антифашистських інтернаціональних сил / Л. Пасічник // Народне слово. – 2012. – 20 грудня. – С. 6
18. Пискун Н. На Бабьей Горе / Н. Пискун // Днепровская правда. – 1975. – 18 февраля.
19. Причипенко П. Людина з легенди / К. Причиненко // Прапор комунізму. – 1972. – 17 червня.
20. Причинено К. Командира звали Федором / К. Причиненко // Прапор комунізму. – 1972. – 19 червня.
21. Прокоп'юк Н. Доктор Теодор / Н. Прокоп'юк // Красная звезда. – 1964. – 24 марта.
22. Семиряга М. И. Советские люди в европейском Сопротивлении / М. И. Семиряга. – Москва: Наука, 1970. – 352 с.
23. Тронько П. Т. Навічно в пам'яті народній: з історії боротьби комсомольців і молоді України проти нацистсько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни / П. Т. Тронько. – К.: Молодь, 1995. – 160 с.
24. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст.: Історичні нариси у 2 кн. – Кн. 2 / О. Є. Лисенко, В. В. Стецкевич, А. Айсфельд та ін. – К.: Наук. думка, 2010. – 943 с.
25. Mankowski Z. Gwardia Ludowa i Armia Ludowa na Lubelszczyzynie / Z. Mankowski, J. Naumik. – Lublin, 1960. – S. 18.
26. Nazarewicz R. Gjowne problemy polityczne polskiego ruchu oporu 1939–1945 / R. Nazarewicz. – Warszawa, 1972. – S. 14–16.

Y. Klimchuk. TO THE PARTICIPATION OF UKRAINIAN IN THE POLISH RESISTANCE MOVEMENT (1941-1944 years)

The article attempts on the basis of analysis of historiography and the study of complex sources to present the author's view on the Ukrainian part in the Polish resistance movement, as in Soviet times this problem was under an actual band, and in the period of independence of Ukraine has not yet found a proper understanding in the literature. Meanwhile, the information contained in disparate scientific and naturalistic intelligence, shows that the Ukrainian took an active part in the fight against the Nazi invaders on different fronts of the Second World War from the beginning, including the Polish resistance movement.

Learning introduced into scientific use several sources and understanding of the scientific literature on modern methodological basis revealed and traced directly involved and forms of anti-fascist struggle of immigrants from Ukraine in the resistance movement in Poland. Proved that, unlike Western Europe, in Poland, along with prisoners and forcibly transported for work persons who fled the camps and trains on the way to Germany, a significant part of Ukrainian partisans and underground fighters were specifically directed by the Soviet command paratroopers and groups, teams and compounds guerrillas who operated in Ukraine and Belarus. Exactly by them were performed special tasks in Poland and other countries.

The article describes heroic deeds by Ukrainian, who joined the Polish patriots or creating their own combat units and lead selfless struggle against the common enemy - Nazism. It is emphasized that in the public memory of the Polish people kept fighting commonwealth with Ukrainian patriots, especially the highest honor awarded by state awards – «Order of the Cross of Grunwald», «Cross of Valour», order «Virtuti Military» and «Partisan Cross».

Keywords: Soviet POWs, Ukrainians, World War II, resistance movement in Poland, Armia Ludowa, guerrillas.

J. Klimczuk. Z ZAGADNIEŃ UDZIAŁU UKRAIŃCÓW W POLSKIM RUCHU OPORU (1941-1944)

Artykuł jest próbą przedstawienia poglądu autora na udział Ukraińców w polskim ruchu oporu na podstawie analizy historiografii i zestawu źródeł, ponieważ w czasach sowieckich problem ten był faktycznie zakazany, a w okresie państwowej niepodległości Ukrainy na razie nie znalazł właściwego ujęcia w literaturze. Badanie szeregu źródeł wprowadzonych do obiegu naukowego i opracowanie literatury naukowej w oparciu na nowoczesne zasady metodologiczne pozwoliło wykryć i ustalić bezpośredni udział oraz formy antyfaszystowskiej walki emigrantów z Ukrainy w Ruchu oporu na terenie Polski. Określono również bohaterские czyny Ukraińców, którzy dołączywszy do polskich patriotów lub samodzielnie tworzyli jednostki wojskowe i prowadzili walkę przeciwko wspólnemu wrogowi - nazizmowi.

Słowa kluczowe: radzieccy jeńcy wojenni, Ukraińcy, II wojna światowa, Ruch oporu w Polsce, Armia Ludowa, partyzanci.